

“Er is niets meer te beleven”

Een kwalitatief onderzoek naar het vertrek van één familie uit het krimpene dorpe Deest

Bron: Nederland in beeld, 1950

MASTERSCRIPTIE

AUTEUR: SARAH KOSTENSE

STUDENTNUMMER: 470173

OPLEIDING: SOCIOLOGIE

ONDERWIJSINSTELLING: ERASMUS UNIVERSITEIT ROTTERDAM

EERSTE BEGELEIDER: JACK BURGERS

TWEDE BEGELEIDER: SJAAK BRASTER

DATUM: 16 JUNI 2019

Abstract

Veel dorpen in Nederland hebben te maken met een krimp, omdat steeds meer mensen naar grotere plaatsen gaan. Met name jongeren vertrekken om elders te studeren, waarna ze meestal een baan in de buurt van hun studentenstad vinden. Deze leegloop zorgt er onder andere voor dat een deel van de voorzieningen verdwijnt, waardoor de bewoners in dorpen verder moeten reizen voor het bezoeken van winkels en activiteiten. Veel van hen ervaren hierdoor dat de leefbaarheid in hun dorp afneemt. Naar aanleiding van deze ontwikkelingen, is een onderzoek gestart bij een familie die uit het krimpende dorp Deest komt. Ondanks dat deze familie al generaties lang in het dorp woont, trekken de laatste drie generaties massaal weg. Momenteel woont slechts één van hen nog in Deest. Aan de hand van elf diepte-interviews is bij de laatste drie generaties gekeken waarom de familieleden zijn vertrokken, welke invloed zij op elkaars vertrek hebben en welke binding zij nog met Deest ervaren. Hieruit is gebleken dat de bewoners naast het lage aanbod aan voorzieningen, ook zijn vertrokken vanwege de levensstijl die de bewoners van Deest hebben. De familieleden vinden namelijk dat binnen het dorp te veel op elkaar wordt gelet en over elkaar wordt gepraat. Daarnaast vinden zij dat de leefwereld van de bewoners te beperkt is. Hierdoor ervaren nog weinig familieleden een binding met Deest. Tevens voelen zij niet de behoefte om met andere leden uitgebreid verhalen over Deest te delen of om bij andere leden binding met het dorp te creëren. Dit zorgt ervoor dat steeds minder familieleden bekend zijn met Deest. Daarnaast hebben de meeste familieleden weinig moeite met verhuizen, omdat zij makkelijk op andere plaatsen kunnen wennen. Hierdoor ervaren zij een lage drempel om uit Deest te vertrekken en verder van hun familie te wonen.

Trefwoorden: Binnenlands verhuizen, familierelaties, krimpdorpen, 'place attachment'.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Theoretisch kader	5
2.1 Binding aan een woonplaats	5
2.2 De rol van familie bij binnenlands verhuizen	7
2.3 Conclusie	7
3. Methodologie	8
3.1 Uitvoering	8
3.2 Analyse	9
4. Resultaten	11
5. Conclusie	16
6. Discussie	18
Bijlagen:	
1. Literatuurlijst	19
2. Topiclijst met voorbeeldvragen	22
3. Codeboom	23
4. Checklist Ethiek en privacy	24

1. Inleiding

Ondanks dat de bevolking in Nederland blijft groeien, hebben veel gemeenten te maken met een bevolkingskrimp. Dit geldt met name voor kleinere gemeenten. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, 2018) speelt de vergrijzing in dorpen een grote rol, waardoor het sterftecijfer hoger ligt dan het aantal geboortes. Dit komt doordat steeds meer jongeren na de middelbare school doorstuderen. Voor hen is het meestal niet mogelijk om een studie in de buurt te volgen en met als gevolg dat deze jongeren wegtrekken uit hun ouderlijk dorp. Uiteindelijk blijven veel van hen wonen in en rondom de stad waar ze gestudeerd hebben of ze vertrekken naar de Randstad (CBS, 2018; Jorna, Lok, Van der Molen & Talstra, 2010).

Onder de dorpen die met een bevolkingskrimp kampen, valt ook het dijkdorp Deest. Dit dorp is een onderdeel van de gemeente Druten, gelegen in de provincie Gelderland. Doordat Deest aan de rivier de Waal ligt, is het goed bereikbaar voor schepen en dit maakt het dorp zeer geschikt als handelsplaats. Hierdoor is het dorp aan het einde van de 19^e eeuw begonnen met onder andere het importeren van steenkool en bouwmaterialen en het exporteren van schapenwol en fruit. In de 20^e eeuw kwamen hier ook een scheepswerf, een dakpannenfabriek en een meubelfabriek bij. Dit zorgde voor een hoge werkgelegenheid in het dorp, waardoor veel mensen uit de omgeving naar Deest trokken om te werken. Het gevolg was dat Deest transformeerde in een arbeidersdorp (Van Os, 1997).

Deest heeft al veel obstakels overwonnen. Ondanks dat het dorp in de Tweede Wereldoorlog zwaar werd getroffen, is het één van de weinige dorpen die er weer snel bovenop wist te komen. Een aantal welvarende jaren volgden daarna totdat Deest rond 1975 voor een nieuwe uitdaging stond. Alle drie de fabrieken die Deest rijk was, kwamen onverwachts in de problemen en er werden tientallen mensen ontslagen. Het scheelde weinig of Deest was hierdoor leeggelopen, maar het dorp wist ook deze obstakels te overwinnen en het bloeide op. Desondanks staat Deest momenteel weer voor de uitdaging om bevolkingskrimp tegen te gaan. Waar Deest in 1994 nog 1.853 inwoners had, was dit in 2016 al afgenomen naar 1.762 inwoners (Gemeente Druten, 2016; Gemeente Druten, 2019; Van Os, 1997).

De maatschappelijke relevantie om een onderzoek naar krimpende dorpen te starten is hoog, aangezien de krimp voor grote gevolgen in de samenleving zorgt. In alle krimpende dorpen is een afname in het aantal voorzieningen, zoals scholen, sportfaciliteiten, vrijetijdsbestedingen en openbaarvervoer. Daarnaast worden krimpende gemeenten minder aantrekkelijk voor bedrijven, omdat het lastiger is geschikt personeel te vinden. Tevens daalt de omzet van winkeliers en bedrijven door een afname in het aantal klanten. Al deze gevolgen zorgen ervoor dat veel inwoners een vermindering van de leefbaarheid ervaren (Ostendorf & Thissen, 2001; Blok, 2014). Hierdoor kennen zij minder waardering toe aan de samenstelling van een buurt en de kwaliteit van publieke ruimtes en voorzieningen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2012). Dit geldt ook voor de bewoners van Deest. Zij ervaren voornamelijk verminderingen in de leefbaarheid door het afnemend verenigingsleven, de voorzieningen die onder druk komen te staan en de sociale samenhang die afneemt (Standvast Wonen, 2017).

In de vakliteratuur is al bekend dat een groot deel van de mensen uit krimpende dorpen vertrekt, omdat grotere plaatsen meer mogelijkheden bieden. Desondanks is nog niet duidelijk

hoe dorpen deze mensen kunnen behouden (CBS, 2018; Jorna, Lok, Van der Molen & Talstra, 2010). Volgens Steenbekkers en Vermeij (2013) wordt bij dit vraagstuk nog te weinig maatwerk toegepast. Dit is volgens de onderzoekers erg belangrijk, omdat elk dorp anders is en daardoor lopen de uitdagingen en hulpbronnen uiteen (Steenbekkers & Vermeij, 2013). Dit maakt het wetenschappelijk interessant om in te zoomen op één casus. Daarnaast is het volgens Miles en Huberman (1994) nuttig om te kiezen voor een casus waarbij de ontwikkelingen uitvergroot zijn, zodat een goed beeld ontstaat van de mechanismen die plaatsvinden (Miles & Huberman, 1994). Om deze reden is gekozen voor een familie die bijna volledig uit een krimpend dorp is vertrokken. Hierbij is onderzocht hoe dit zo ver heeft kunnen komen en in welke mate de leden invloed op elkaar hebben. Hiervoor is de volgende probleemstelling opgesteld: *Welke factoren spelen een rol bij de keuze van de familie om uit hun ouderlijk dorp te vertrekken en in welke mate oefenen de familieleden hierbij invloed op elkaar uit?* Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, zijn de volgende vier deelvragen opgesteld: *Waarom hebben de familieleden gekozen om uit Deest te vertrekken? In hoeverre voelen de familieleden zich nog verbonden met Deest? In welke mate wordt binnen de familie elkaars binding met Deest beïnvloed? Welke invloed oefenen de familieleden op elkaar uit bij het bepalen van de woonplaats?*

Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van diepte-interviews. Deze interviews zijn gehouden bij drie generaties van één familie. Deze familie woont al vele generaties in Deest, maar de laatste drie generaties vertrekken massaal uit het dorp. De eerste generatie bestond oorspronkelijk uit zeven zussen en één broer, die samen in Deest zijn opgegroeid. Momenteel zijn nog vijf mensen van deze generatie in leven en slechts één van hen woont nog in Deest. Desondanks overweegt ook dit familielid om op korte termijn naar een andere plaats te verhuizen. Alle leden van de tweede en derde generatie wonen op dit moment ergens anders. Een deel van de tweede generatie is zelf vertrokken en de rest is ergens anders opgegroeid. Daarentegen zijn van de derde generatie alle leden ergens anders opgegroeid.

Het volgend hoofdstuk beschrijft het theoretisch kader van deze scriptie. Hierin worden bestaande begrippen en theorieën omtrent krimpende dorpen en de rol van familie bij binnenlands verhuizen uitgewerkt. Het onderzoek is voor een deel op deze wetenschappelijke informatie gebaseerd. Daarna volgt de methodologie, waarin beschreven staat wat precies wordt onderzocht en op welke manier dit is gedaan. Hierna volgen de resultaten, waarin de belangrijkste bevindingen van het onderzoek zijn uitgewerkt. Hieruit worden vervolgens conclusies getrokken. Tot slot volgt de discussie waarin een vergelijking staat beschreven tussen de verwachtingen en de uitkomsten van het onderzoek. Tevens bevat de discussie mogelijkheden voor eventueel vervolgonderzoek.

2. Theoretisch kader

2.1 Binding aan een woonplaats

Om meer inzicht te krijgen in het woongedrag van mensen, besteden veel wetenschappers aandacht aan de vraag waarom mensen zich aan bepaalde plaatsen binden. Deze binding wordt ook wel aangeduid met het begrip ‘place attachment’. Het is opvallend dat mensen over het algemeen een grote behoefte hebben om zich emotioneel aan een plaats te binden. Volgens Moore en Graefe (1994) hangt de binding uiteindelijk af van de mate waarin mensen de omgeving waarderen en zich ermee identificeren (Altman & Laag, 1992; Moore & Graefe, 1994). Dit proces wordt beïnvloed door sociale, culturele en persoonlijke factoren (Low, 2003). Wetenschappers gebruiken verschillende dimensies om ‘place attachment’ concreet en meetbaar te maken (Van der Graaf, 2009; Scannel & Gifford, 2010). In deze paragraaf wordt dieper ingegaan op verschillende dimensies die in de wetenschap gebruikt worden om te bepalen in hoeverre mensen binding met een plaats hebben.

Verskillende dimensies van ‘place attachment’

Een deel van de wetenschappers is van mening dat het van belang is om te kijken naar de rol van de omgeving. Deze dimensie wordt ‘sense of attachment’ genoemd. Naast gebouwen en structuren in de woonomgeving, spelen hierbij ook natuurlijke onderdelen een belangrijke rol. Voorbeelden hiervan zijn bossen en parken. Daarnaast is plaats volgens Riger en Lavra (1981) een heel breed begrip, omdat het zowel om een deel van een buurt, de buurt zelf of een stad als geheel kan gaan. Hierdoor zijn de onderzoekers van mening dat het belangrijk is om rekening te houden met verschillen tussen de niveaus waarmee mensen zich identificeren (Riger & Lavra, 1981; Van der Graaf & Duyvendak, 2009). Cuba en Hummon (1993) delen deze mening en zij maken op basis hiervan onderscheid tussen de identificatieniveaus regio, buurt en huis. Volgens de onderzoekers kunnen mensen zich op hetzelfde moment verschillend per niveau identificeren (Cuba & Hummon, 1993). Ondanks dat bij de dimensie ‘sense of attachment’ de nadruk ligt op de emotionele band die mensen met een plaats ontwikkelen, speelt sociale hechting ook een rol. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen fysieke hechting, waarbij iemand zich hecht aan plaatsen in de omgeving, en sociale hechting, waarbij het gaat om de binding die iemand met andere bewoners in de woonomgeving heeft (Cuba & Hummon, 1993; Van der Graaf & Duyvendak, 2009). Ondanks dat bij sociale hechting de omgeving minder belangrijk lijkt, speelt volgens wetenschappers de plaats zelf wel een grote rol. De omgeving heeft namelijk een bepaalde waarde voor mensen, waardoor de plaats als een medium voor sociale interacties fungeert (Manzo, 2005; Scannel & Gifford, 2010).

Tevens geven Van der Graaf en Duyvendak (2009) aan dat plaatsen vaak door mensen worden gebruikt om sociale en persoonlijke identiteiten te vormen, wat de binding met een plaats beïnvloedt. De onderzoekers noemen deze dimensie ook wel ‘place identity’. Het gaat hierbij niet om de identiteit van plaatsen zelf, ook al kan ‘place identity’ wel dit idee wekken. Daarentegen gaat ‘place identity’ over bepaalde plekken die mensen gebruiken om zichzelf te definiëren. Dit draagt bij aan waar mensen zich het meest thuis voelen, waardoor zij binding met een plaats krijgen (Scannel & Gifford, 2010; Van der Graaf & Duyvendak, 2009). Volgens De Graaf en Duyvendak is het bij thuis voelen belangrijk om de betekenis van het begrip te

onderkennen. Thuis voelen wordt soms verward met hechting aan plaatsen. Ondanks dat beide begrippen binding met een plaats aangeven, ziet deze binding er anders uit. Naast dat bij hechting aan plaatsen meestal een positieve ervaring aanwezig is, hoeft dit niet altijd het geval te zijn. Mensen kunnen zich bijvoorbeeld ook aan een plaats hechten, omdat ze er lang hebben gewoond, er veel hebben meegemaakt of er vertrouwd mee zijn geraakt. Thuis voelen is daarentegen gericht op positieve ervaringen. Mensen voelen zich namelijk ergens thuis doordat zij zich vertrouwd, veilig of prettig voelen (Van der Graaf & Duyvendak, 2009).

Tevens wordt de mate van thuis voelen volgens Cuba en Hummon (1993) bepaald door verschillende hechtingsmotieven. De onderzoekers onderscheiden zes verschillende motieven. Het eerste motief is persoonlijk. Hierbij wordt vanuit gegaan dat iemand zich vertrouwd moet voelen in de omgeving om zich te binden aan een plaats. Volgens Scannel en Gifford (2010) krijgen individuen een persoonlijke band met een plaats door ervaringen en persoonlijke herinneringen. Hierbij zijn ervaringen van mensen belangrijker dan de plaats zelf. Daarnaast oefenen sociale contacten invloed uit op de binding van een individu door de gedeelde culturele en symbolische waarden te verbinden aan een plaats en deze met elkaar te delen. Volgens het tweede motief hangt de binding af van of iemand familie in de buurt heeft wonen. Het derde motief geeft aan dat het ook van belang is of vrienden in de buurt wonen. Het vierde motief betreft de verbondenheid met een gemeenschap. Iemand kan zich verbonden voelen met een gemeenschap omdat bijvoorbeeld de levensstijl aanspreekt. Het vijfde motief geeft aan dat binding met een plaats sterker is wanneer iemand werk in de buurt heeft. Volgens het zesde motief neemt het bindingsgevoel toe wanneer iemand bezit in de buurt heeft, zoals een eigen woning of een eigen bedrijf (Cuba & Hummon, 1993; Scannel & Gifford, 2010).

Tot slot is het volgens Lewicka (2011) belangrijk om bij de totstandkoming van ‘place attachment’ rekening te houden met het proces dat plaatsvindt. Deze auteur is van mening dat hierbij drie verschillende processen te onderscheiden zijn. Het eerste proces is affectie, wat inhoudt dat bepaalde plaatsen emotionele gevoelens bij mensen oproepen wanneer zij zich hierin bevinden. Het tweede proces is gedrag. De mate waarin iemand bij een plaats ruimtelijk betrokken is, kan beïnvloed worden door opgedane ervaringen van een individu of door een groep waar diegene onderdeel van uitmaakt. Dit betekent dat wat iemand in het dagelijks leven doet, zoals werken en wonen, een bijdrage levert aan de band die iemand met een omgeving heeft. Dit gevoel wordt sterker naar mate iemand langer op dezelfde plaats woont. Hierdoor zijn ouderen meestal meer gehecht aan een plaats. Het derde proces is cognitie. Hierbij wordt vanuit gegaan dat de sterkte van de band afhangt van bepaalde waarden, herinneringen en kennis die mensen met een bepaalde plaats associëren (Gustafon, 2009; Lewicka, 2010; Scannel & Gifford, 2010).

Deelvragen 1, 2 en 3

Naar aanleiding van de gevonden literatuur over ‘place attachment’, worden in dit onderzoek de volgende drie deelvragen gesteld: *Waarom hebben de familieleden gekozen om uit Deest te vertrekken? In hoeverre voelen de familieleden zich nog verbonden met Deest? In welke mate wordt binnen de familie elkaars binding met Deest beïnvloed?*

2.2 De rol van familie bij binnenlands verhuizen

Meerdere studies hebben aangetoond dat familie een belangrijke rol speelt bij het maken van de keuze om wel of niet te verhuizen. Mensen vinden het meestal namelijk lastig om deze stap te zetten wanneer zij verder van hun familie gaan wonen (Clark, Duque-Calvache & Palmoraes-Linear, 2017; Mulder & Malmberg, 2014; Mulder & Wagner, 2012). Volgens Mulder (2018a) geldt dit vooral wanneer de familieleden dichtbij wonen. Wanneer mensen wel de stap maken om binnenlands te verhuizen, proberen zij meestal alsnog zo dicht mogelijk bij andere familieleden te wonen (Mulder, 2018a). Deze bevindingen maken het interessant om te onderzoeken welke rol andere familieleden spelen bij de huidige woonplaats van de familie in dit onderzoek.

Mulder (2018b) maakt in haar onderzoek gebruik van ‘the family ties perspective’ om aan te geven waarom mensen graag dicht bij hun familie willen wonen. Dit perspectief berust op drie uitgangspunten. Ten eerste wordt familie door mensen als een belangrijk onderdeel van het leven ervaren, ondanks dat moderne samenlevingen veel waarde hechten aan individuele autonomie. Ten tweede geeft Mulder aan dat veel mensen het belangrijk vinden om face-to-face contact te hebben. Hierdoor kunnen nieuwe technologische ontwikkelingen, zoals telefoon en internet, niet volledig het contact met families veranderen. Ten derde hebben mensen regelmatig behoefte aan hulp vanuit de familiekring. Dit is alleen mogelijk wanneer de geografische afstand niet te groot is. Voor veel mensen is dit een belangrijke motivatie om zo dicht mogelijk bij hun familieleden te wonen (Knijn & Liefbroer, 2006; Larsen, Urry & Axhausen, 2006; Mulder, 2018b; Mulder en van der Meer, 2009). De uitgangspunten van ‘the family ties perspective’ zijn echter wel afhankelijk van de familieband. Het komt ook voor dat mensen een slechte band met hun familie hebben, waardoor zij verder weg gaan wonen om aan schadelijke familiebanden te ontsnappen (Bowstead, 2015; Komter & Knijn, 2006; Mulder, 2018b).

Deelvraag 4

Naar aanleiding van de literatuur over de rol van familie bij binnenlands verhuizen, is de volgende deelvraag opgesteld: *Welke invloed oefenen de familieleden op elkaar uit bij het bepalen van de woonplaats?*

2.3 Conclusie

Naar aanleiding van het theoretisch kader, kan geconcludeerd worden dat het mogelijk is om ‘place attachment’ vanuit verschillende invalshoeken te benaderen. Ten eerste kan bij ‘place attachment’ de nadruk liggen op de fysieke omgeving, omdat mensen een bepaalde verbondenheid voelen door de gebouwen of activiteiten die in een plaats aanwezig zijn. Ten tweede spelen sociale contacten een rol bij ‘place attachment’. Iemand kan namelijk een sterkere binding met een plaats ontwikkelen vanwege de sociale contacten die er zijn of door de verhalen die anderen over een plaats vertellen. Eveneens spelen individuele aspecten een rol bij ‘place attachment’. Ieder persoon creëert namelijk andere ervaringen op een bepaalde plaats. Hierdoor kan de binding per persoon verschillend zijn. Tot slot blijkt uit het theoretisch kader dat familie een belangrijke rol speelt in de woonkeuze. Mensen die een goede band met hun familie hebben, zijn namelijk geneigd om dicht bij hun familie te wonen.

3. Methodologie

Momenteel bestaat de familie van dit onderzoek uit drie generaties. De eerste generatie had oorspronkelijk acht leden, maar hiervan zijn inmiddels drie mensen overleden. De tweede generatie bestaat uit twaalf leden en de derde generatie heeft negentien leden. Van de tweede generatie zijn drie mensen opgegroeid in Deest en de rest ging vroeger, toen er nog meerdere familieleden woonden, regelmatig naar het dorp om familie te bezoeken. Daarentegen is niemand van de derde generatie in Deest opgegroeid en de meesten van hen komen niet tot nauwelijks nog in het dorp.

De familie in dit onderzoek is gekozen, omdat men generaties lang op dezelfde plaats heeft gewoond en de laatste drie generaties bijna volledig zijn weggetrokken. Dit maakt het interessant om te onderzoeken hoe het komt dat de laatste drie generaties niet meer in Deest gaan wonen en in hoeverre de leden hierbij invloed op elkaar uitoefenen. Miles en Huberman (1994) noemen een casus die op basis van extremen geselecteerd is ook wel een ‘extreme or deviant case’. Het onderzoeken van uitvergrootte mechanismen kan volgens de auteurs erg nuttig zijn, omdat de onderzoeker hiermee een beter beeld krijgt van de ontwikkelingen die zich bij een bepaald fenomeen voordoen (Miles & Huberman, 1994).

3.1 Uitvoering

Bij dit onderzoek is voor diepte-interviews gekozen om te achterhalen waarom de familieleden uit Deest zijn vertrokken en welke factoren hierop invloed hebben gehad. Bij diepte-interviews ligt de nadruk op het doorvragen. Dit maakt het mogelijk om tijdens het onderzoek de deelnemers gedetailleerde informatie te laten geven. Hierdoor zijn de interviewvragen minder sturend dan bij een gestructureerd interview (Creswell & Poth, 2017). Tijdens de interviews in dit onderzoek is gekozen om alleen gebruik te maken van een topiclijst met een aantal voorbeeldvragen. Hierbij dient het theoretisch kader als basis. Zie de bijlagen (2. Topiclijst met voorbeeldvragen, p. 22) voor de topiclijst van dit onderzoek.

In totaal zijn elf diepte-interviews afgenomen. Hiervan komen vier leden uit de eerste generatie, zes leden uit de tweede generatie en twee leden uit de derde generatie. In het onderzoek zijn zowel familieleden opgenomen die in Deest zijn geboren als familieleden die ergens anders zijn opgegroeid. Van de elf deelnemers zijn zes leden zelf uit Deest vertrokken, zijn vier leden in een andere plaats geboren en woont één lid nog in Deest. In figuur 1 is een overzicht zichtbaar van alle deelnemers met aanvullende informatie. Bij de leden die zelf uit Deest vertrokken zijn, ligt de nadruk in het onderzoek voornamelijk op de redenen om te vertrekken. Bij de andere deelnemers wordt meer gekeken waarom zij de keuze hebben gemaakt om niet terug te keren naar het dorp waar hun familie generaties lang heeft gewoond. Daarnaast is bij alle deelnemers ingegaan op de vraag welke rol andere leden op hun huidige woonkeuze hebben gehad en in hoeverre Deest nog als onderdeel van de familie wordt gezien.

Bij elke deelnemer is van te voren gekeken of dat diegene minimaal één keer in Deest is geweest, zodat het mogelijk is om in te gaan op ervaringen die deze persoon in Deest heeft opgedaan. De deelnemers zijn op basis van ‘snowball sampling’ verzameld (Boeije, 2014; Miles & Huberman, 1994). Hierbij is van boven naar beneden gewerkt door te beginnen met het benaderen van de eerste generatie. Daarna is aan alle familieleden van de eerste generatie

gevraagd welke kinderen en kleinkinderen weleens in Deest zijn geweest. Deze personen zijn vervolgens benaderd met de vraag of dat ze interesse hebben om mee te doen.

Tot slot is het volgens Boeije (2014) belangrijk om als onderzoeker rekening te houden met ethische gedragsregels, waardoor de deelnemers geen schade wordt toegebracht. Het is hierbij van belang dat de privacy wordt gewaarborgd (Boeije, 2014). Dit onderzoek bevat daarom alleen informatie, waarvoor de deelnemers toestemming hebben gegeven. Daarnaast wordt persoonlijke informatie waaraan zij herkend kunnen worden niet vrijgegeven aan derden. De echte namen van de familieleden worden om die reden niet in het onderzoek gebruikt. In plaats daarvan worden zij aangeduid met gefingeerde voornamen. Naast het waarborgen van de privacy, is het bij de ethische gedragsregels belangrijk om een situatie te creëren waarin deelnemers met volledige kennis eventuele voordelen en risico's kunnen afwegen. Op basis hiervan kunnen deelnemers beslissen in hoeverre zij willen participeren. Dit wordt ook wel de 'informed consent' genoemd (Boeije, 2014). Hierdoor zijn de familieleden van te voren ingelicht over het doel van het onderzoek en op welke wijze dit wordt uitgevoerd. Daarnaast is voorafgaand aan de interviews benadrukt dat de deelnemers volledig anoniem blijven, waardoor zij niet bang hoeven te zijn dat bepaalde uitspraken een risico vormen. Voor verdere informatie, zie het 'informed consent' formulier in de bijlagen (p. 29). Dit formulier is voorafgaand aan de interviews mondeling toegelicht.

	Eerste generatie:	Leeftijd	Wel/niet zelf vertrokken
1.	Mies	82	Zelf vertrokken
2.	Jannes	71	Zelf vertrokken
3.	Thea	68	Zelf vertrokken
4.	Rita	89	Zelf vertrokken
	Tweede generatie:		
5.	Jaap	44	Zelf vertrokken
6.	Hanna	36	Zelf vertrokken
7.	Leon	31	Zelf vertrokken
8.	Tom	51	Ergens anders opgegroeid
9.	Heleen	49	Ergens anders opgegroeid
	Derde generatie:		
10.	Jim	13	Ergens anders opgegroeid
11.	Tijn	13	Ergens anders opgegroeid

Figuur 1: Profielen van de deelnemers

Om een beter beeld van de deelgenomen familieleden te krijgen, bevat dit figuur meer informatie over de kenmerken. De namen van de deelnemers zijn gefingeerd om de anonimiteit te waarborgen.

3.2 Analyse

De interviews van dit onderzoek zijn als eerste uitgetypt om de transcripten vervolgens aan de hand van het programma ATLAS.ti te analyseren. De fragmenten van de interviews kunnen met ATLAS.ti namelijk makkelijk terug worden gevonden. Tevens is hierbij in één oogopslag te zien welke fragmenten overeenkomen. Daarnaast is het bij ATLAS.ti mogelijk om memo's bij de transcripten te schrijven, waardoor het makkelijker is om bijzonderheden bij te houden (Creswell & Poth, 2017).

De analyse van de transcripten is uitgevoerd aan de hand van open, axiaal en selectief coderen. Als eerste heeft open coderen plaatsgevonden, waarbij fragmenten met elkaar worden vergeleken en waarbij relevante fragmenten een code krijgen. De fragmenten die over hetzelfde onderwerp gaan, hebben vervolgens dezelfde codes gekregen. Hierdoor is het makkelijker om overeenkomsten en verschillen te ontdekken. Vervolgens heeft axiaal coderen plaatsgevonden. Hierbij worden de codes onder verschillende categorieën geplaatst. Op basis hiervan is het mogelijk om te bepalen welke onderdelen belangrijk zijn. Tevens zorgt dit ervoor dat de omvang van de gegevens en het aantal codes afneemt. De bevindingen zijn vervolgens in een codeboom gezet om een goed overzicht van de uitkomsten en verbanden te krijgen. Voor de codeboom van dit onderzoek zie de bijlagen (3. Codeboom, p. 23). Tot slot heeft selectief coderen plaatsgevonden, waarbij verbanden tussen de categorieën worden gezocht. In plaats van het scheiden van data, wat bij het open coderen gebeurt, wordt bij het selectief coderen juist de overgebleven data met elkaar verbonden. Dit maakt het mogelijk om conclusies te trekken (Boeije, 2014).

Om de kwaliteit van het onderzoek te verhogen, zijn de bevindingen tijdens de scriptiebijeenkomsten besproken. Een onderzoeker neemt namelijk altijd zijn of haar eigen perceptie mee in het onderzoek. De rol daarvan wordt enigszins geneutraliseerd door de analyse met derden te bespreken. Hiermee neemt de betrouwbaarheid toe, wat betekent dat herhaling van het onderzoek voor vergelijkbare waarnemingen zal zorgen. Tevens zorgt het delen van de analyse met andere onderzoekers ervoor dat de validiteit toeneemt. Dit betekent dat de bevindingen afgestemd zijn op wat van te voren het doel was om te meten (Boeije, 2014).

4. Resultaten

Praktische redenen om te vertrekken

In de literatuur is het algemene beeld van krimpende dorpen dat de beperkte voorzieningen in kleine plaatsen een belangrijke rol spelen. Met name jongeren voelen zich wegens de beperkte mogelijkheden in een dorp genoodzaakt om elders te studeren. Daarna krijgen deze jongeren regelmatig een baan in de buurt van hun studentenstad, waardoor zij niet meer terugkeren naar het ouderlijk dorp (Jorna et al., 2010). Dit beeld wordt in het onderzoek deels bevestigd. Van zowel de eerste als de tweede generatie zijn familieleden uit Deest vertrokken om ergens anders te studeren, waarna zij buiten Deest werk hebben gevonden. Ook speelt het lage aanbod in voorzieningen zoals winkels en activiteiten een rol. Terwijl Deest vroeger een levendig dorp met veel mogelijkheden was, is het aantal voorzieningen de afgelopen jaren sterk afgenomen. Het gevolg is dat de bewoners regelmatig naar grotere plaatsen moeten voor boodschappen en activiteiten. De meeste familieleden ervaren dit als een beperking en daarom spelen voor hen de voorzieningen mee in de keuze om buiten Deest te wonen.

“Vroeger was het heel erg druk met allemaal winkels. Vooral met veel kruidenierszaken en vroeger was hier ook een scheepswerf. Dat is allemaal minder geworden. Nog één winkel zit er. Voor de rest zit het allemaal elders buiten het dorp als we boodschappen willen gaan doen. Ja verder zit er eigenlijk niets meer. Er is eigenlijk niets meer te beleven.” – Thea (eerste generatie, 68, woont nog in Deest)

“Wat zit hier in de omgeving?! Je bent hier, als je geen rijbewijs hebt, afhankelijk van het openbaar vervoer om ergens te komen. Nou dat vind ik al vreselijk. Ik kan hier niet met mijn fiets doen wat ik wil en dat kan ik in Wijchen en Nijmegen wel.” – Hanna (tweede generatie, 36, zelf vertrokken)

Andere redenen om te vertrekken

Ondanks dat de beperkte voorzieningen in het dorp meewegen, hebben meerdere factoren voor de familie uiteindelijk de doorslag gegeven om te vertrekken. Hierbij speelt voornamelijk de levensstijl van de bewoners in Deest een rol. Meerdere familieleden kijken hier negatief tegenaan. Deze leden zijn namelijk van mening dat de bewoners van Deest een beperkte leefwereld hebben. Ook vinden zij dat in het dorp te veel op elkaar wordt gelet en over elkaar wordt gepraat. Het gevolg is dat meerdere familieleden weinig binding met het dorp voelen, wat de behoefte versterkt om te vertrekken. Met deze bevindingen wordt het idee, dat de verbondenheid die iemand met een gemeenschap voelt, ervoor kan zorgen dat diegene binding met de plaats voelt of zich er juist tegen afzet (Cuba & Hummon, 1993; Gustafon, 2009; Lewicka, 2010; Scannel & Gifford, 2010).

“Hier is het heel erg, ja er wordt hier gekletst over elkaar, heel veel, dat is altijd al zo geweest en dat zal altijd zo blijven. Ja dat zit denk ik in de mentaliteit van de mensen..” – Thea (eerste generatie, 68, woont nog in Deest)

Vooral de tweede generatie heeft moeite met de levensstijl van de mensen uit Deest. Deze generatie vindt zichzelf hier helemaal niet tussenpassen. De mogelijkheid om elders te studeren wordt gezien als een kans om te vertrekken uit het dorp.

“..ik had altijd het gevoel dat ze dachten van: ‘Oh dat is het meisje van die vader die ziek was en die overleden is.’. Dan weet je gewoon dat er ook over je gepraat wordt en daar heb ik zo'n gruwelijke hekel aan. Dus dat stukje zal ook meespelen.. Er staat een stempel op mij waar ik niets aan kan doen, terwijl ik voor mijn gevoel mezelf verder heb ontwikkeld en we zijn al 20 jaar verder. Dat zijn dus van die mensen die zijn blijven hangen in alsof het nog 20 jaar geleden is. Dat geeft een negatieve lading..” - Hanna (tweede generatie, 36, zelf vertrokken)

“Ik wilde de wijde wereld in en dan kom je meteen op het dorp uit: ik had niet zoveel met Deest, want ik heb ook nooit op de voetbalclub gezeten. Dat kwam doordat het mij op de één of andere manier allemaal benauwde.. Ik wilde niet heel erg verbonden zijn. Dat kwam ook doordat alles wat ik deed, dat zag men omdat mijn vader de winkel had. Dus ik was een soort van bekende Deestenaar en ik had het gevoel dat ik heel de dag in de gaten werd gehouden door iedereen. Dus ik wilde alleen maar weg.” – Jaap (tweede generatie, 44, zelf vertrokken)

“Ze hebben echt een soort van tunnelvisie zeg maar. Echt dat ontdekkende hebben ze niet in zich. Eerder van: ‘Kijk dit is het.’.. Dus niet ‘open minded’ zeg maar. En natuurlijk is niet iedereen zo, maar ik denk dat het merendeel van de mensen er wel zo instaat.” - Leon (tweede generatie, 31, zelf uit Deest vertrokken)

Volgens de familieleden zijn de mensen uit Deest complexer dan bewoners van andere dorpen. Dit gaat zelfs zover dat Deest een slecht imago in de buurt heeft opgebouwd. Op de vraag wat volgens hen de levensstijl van mensen uit Deest anders maakt, hebben de familieleden geen specifiek antwoord.

“Ik weet niet precies wat. Ja ik denk dat het met het type mens te maken heeft dat daar woont. Deestenaren zijn toch anders zeg maar. Het is toch wel weer een complexere en wat lastiger persoon dan mensen die bijvoorbeeld in de dorpjes daar omheen wonen.” – Leon (tweede generatie, 31, zelf uit Deest vertrokken)

Tevens wordt Deest als een gesloten gemeenschap ervaren, waardoor het als nieuwkomer lastig kan zijn om in het dorp te integreren. Hierdoor kunnen partners van de familieleden meestal lastig contact met de bewoners maken. Dit zorgt er vervolgens voor dat deze partners een grotere binding met het ouderlijk dorp hebben, wat bij praktische overwegingen de keuze versnelt om ergens anders te wonen.

“..dat vergeet ik ook nooit, toen zei een vrouw tegen mijn vrouw: ‘Meiske als je geen Deestenaar bent, dan zul je nooit een Deestenaar worden.’. Dat zei ze en dat was ook gewoon zo. Als mensen in Deest kwamen wonen, dan was het echt zo van: ‘Oh

uitkijken!'. Je werd niet zomaar opgenomen..' – Jannes (eerste generatie, 71, zelf uit Deest vertrokken)

Binding met Deest

Uit de gesprekken is gebleken dat slechts één familielid een sterke binding met Deest ervaart. Ondanks dat diegene al jaren geleden vertrokken is, komt hij nog regelmatig in Deest en het liefste had hij er nog gewoond.

“ Ik had toch binding met het dorp, want iedereen kende mij, want ja zeg maar iedere Deestenaar kwam bij mij in de winkel en de verenigingen kwamen altijd bij mij langs met de vraag om te sponsoren. Dus daar was toch wel een binding. Ik heb nu bij wijze van spreken nog dat ik eerder naar Deest toetrek dan naar Beuningen.. Ik ken natuurlijk nog heel veel mensen..” – Jannes (eerste generatie, 71, zelf vertrokken)

De andere familieleden ervaren daarentegen deels of helemaal geen binding met Deest. Daarnaast heeft geen van hen de behoefte om nog in Deest te wonen.

“Nee ik zou niet meer terug in Deest willen wonen. Echt niet nee, nee, nee. In Eindhoven zijn voldoende mogelijkheden en hier heb ik nu eigenlijk mijn vriendenkring opgebouwd.” - Mies (eerste generatie, 82, zelf vertrokken)

Volgens de familieleden die nog een lichte binding met Deest voelen, wordt deze binding niet zozeer door de plaats zelf bepaald, maar door de sociale contacten die daar zijn. De meeste familieleden in dit onderzoek hechten namelijk weinig waarde aan de fysieke omgeving en de voornaamste reden om nog naar Deest te gaan, is het bezoeken van familieleden of de graven van overleden familieleden. Sommigen hebben ook nog vrienden in Deest wonen die zij af en toe bezoeken. Dit sluit aan bij de wetenschap, waarin wordt aangegeven dat sociale contacten een grote rol spelen bij het ervaren van binding met een plaats. Daarentegen bevestigen de interviews niet de mening van wetenschappers over de rol van de fysieke omgeving, waarbij wordt gesteld dat fysieke aspecten een grote bijdrage leveren aan het creëren van binding aan een plaats (Riger & Lavra, 1981; Van der Graaf & Duyvendak, 2009).

“...dat is wel de centrale plek geweest, maar hadden we op die manier herinneringen gehad in Lutjebroek, dan was Lutjebroek goed geweest. Ik denk dat die plek niet per se bepalend is. Het is het contact op die plek, wat het bijzonder maakt als geheel..” – Heleen (tweede generatie, 49, ergens anders opgegroeid)

De mate waarin binding met Deest wordt gecreëerd

Volgens de auteurs Scannel en Gifford (2010) komt binding met een plaats niet alleen tot stand door de culturele en symbolische waarden die iemand aan een plaats verbindt, maar ook door het delen van deze waarden met sociale contacten. De interviews bevestigen het belang van waarden delen. Het blijkt namelijk dat binnen de familie weinig over Deest wordt gesproken. Hierdoor zijn steeds minder leden nog bekend met Deest en voelen zij geen binding met dit dorp.

Ondanks dat hun vader en oma een sterke binding met Deest hadden, heeft de eerste generatie niet gemerkt dat zij de deze binding door wilden geven. Daarnaast kwam het dorp nauwelijks ter sprake. Dit is volgens deze generatie kenmerkend voor de tijd waarin zij destijds leefden, omdat überhaupt weinig werd gepraat. Vooral emoties en meningen bleven onbesproken. De gesprekken gingen daarentegen meestal over alledaagse en praktische zaken. Volgens de eerste generatie werd dit versterkt doordat hun ouders een winkel hadden. Het hele gezin was voornamelijk bezig met het draaiende houden van de winkel, waarbij de familieleden zichzelf hier vaak voor weg cijferden.

Momenteel komt Deest volgens de eerste en tweede generatie nog weleens ter sprake tijdens gesprekken met familieleden waarmee zij veel herinneringen over Deest delen. Daarentegen wordt met andere familieleden nauwelijks over Deest gesproken. Doordat niemand van de derde generatie in Deest is opgegroeid, krijgt met name deze generatie weinig over het dorp te horen.

“Ik heb nog een mapje met allemaal foto's. Daar zitten ook foto's van de kinderen en kleinkinderen in en daar kijken ze nog weleens in. Daar houden ze wel van, maar Deest zegt ze verder helemaal niets.” – Mies (eerste generatie, 82, zelf vertrokken)

De familieleden met kinderen uit de derde generatie vinden het belangrijk dat hun kinderen verhalen over andere familieleden kennen, maar daarbuiten hebben zij niet de behoefte om hun kinderen veel over Deest te vertellen. Het ontwikkelen van een binding met Deest, vinden zij al helemaal overbodig.

“..Ik vind het belangrijk dat zij weten wie mijn vader en moeder waren, wat voor mensen dat waren, en wie mijn broertje was. Dus hoe ik het vroeger soms met hun oom had, omdat zij ook broer en zus zijn. Dat vind ik heel belangrijk, maar dat heeft voor mij niet een verbintenis met de plaats waar ik heb gewoond.” – Hanna (tweede generatie, 36, zelf vertrokken)

“Deest heeft in mijn leven een plekje en ik vind het leuk als we daar zijn om het aan de kinderen te vertellen en anekdotes op te halen en herinneringen op te halen en dingen aan te kunnen wijzen, maar het is niet zozeer van dat ik denk van: ‘Zij moeten daar iets mee ofzo.’ Ik denk dat voor hen Deest uiteindelijk is van: ‘Oh ja daar heb ik ooit weleens iets van gehoord via mama.’ Maar het wordt niet voor hen een plek..” - Heleen (tweede generatie, 49, ergens anders opgegroeid).

De derde generatie bevestigt dat zij nauwelijks met hun ouders over Deest praten. Hierdoor weet de derde generatie over het algemeen weinig over Deest.

“Nee ik praat er meestal niet met oma over, maar ik heb er weleens met mama over gepraat. Dat vond ik op zich wel interessant, want ik wist en ik weet er eigenlijk nog steeds niet heel veel van.” - Tijn (derde generatie, 13, ergens anders opgegroeid)

Makkelijk situaties accepteren

Tot slot is het opvallend dat meerdere familieleden het aanpassingsvermogen ter sprake hebben gebracht. De meerderheid vertelde dat waar zij ook wonen of wat de situatie ook is, dat zij meestal makkelijk kunnen wennen of de situatie kunnen accepteren. Dit maakt de keuze makkelijker om uit Deest te vertrekken. Slechts één familielid heeft aangegeven dat zij niet ver van haar ouders wilt wonen en daarom is zij altijd in de buurt gebleven. Ondanks dat alle familieleden het liefst dicht bij hun familie wonen, zijn de leden wel bereid om verder weg te wonen voor bijvoorbeeld werk of studie. Dit is anders dan wat in de literatuur wordt gesteld, waarbij uit het onderzoek van Mulder (2018a) is gebleken dat mensen wel zo dicht mogelijk bij hun familie proberen te wonen.

“..Gewoon omdat ik heel makkelijk op een nieuwe plaats nieuwe mensen kan leren kennen. Ja ik denk dat dat de vader van mijn vader, dus mijn opa, ik denk dat die dat ook had. Dat dat een trek van die kant is..” – Rita (eerste generatie, 89, zelf vertrokken)

“Ik zou het in eerste instantie wel jammer vinden om te verhuizen, maar uiteindelijk zou ik dat ook wel weer goed vinden, want overal heb je weer iets nieuws dat leuk is..” - Tijn (derde generatie, 13, ergens anders opgegroeid)

5. Conclusie

In dit hoofdstuk worden conclusies beschreven aan de hand van de resultaten. Hierbij wordt per paragraaf antwoord gegeven op de eerder geformuleerde deelvragen. De deelvragen samen geven antwoord op de probleemstelling van dit onderzoek: *Welke factoren spelen een rol bij de keuze van de familie om uit hun ouderlijk dorp te vertrekken en in welke mate oefenen de familieleden hierbij invloed op elkaar uit?*

Waarom hebben de familieleden gekozen om uit Deest te vertrekken?

De familieleden bevestigen voor een deel het algemene beeld van krimpende dorpen, waarbij beschreven wordt dat mensen wegtrekken vanwege het afnemende aanbod aan voorzieningen. Desondanks was een deel van de familie bij voorbaat al van plan om te vertrekken omdat zij negatieve gevoelens ten opzichte van de woonplaats koesteren. Zij voelen zich als het ware gevangen in het dorp, omdat iedereen elkaar in de gaten houdt en over elkaar praat. Daarnaast leeft het gevoel dat de bewoners van Deest een beperkte leefwereld hebben en dat zij vast blijven zitten in het verleden. Dit zou er voor zorgen dat de bewoners het moeilijk vinden om nieuwkomers te accepteren, waardoor het voor de partners die van elders komen over het algemeen lastig is om te integreren in het dorp. Hierdoor houden de meeste van die partners meer binding met hun ouderlijk dorp, wat de keuze om uit Deest te vertrekken vergemakkelijkt.

De levensstijl waar de bewoners tegenaan lopen, is kenmerkend voor wat Coser (1974) 'greedy institutions' heeft genoemd. Dit is een samenlevingsvorm waarbij getracht wordt om volledige loyaliteit van leden te behouden, waardoor van hen verwacht wordt dat zij zich volgens de verwachte normen gedragen. Om dit gedrag te bevorderen, worden symbolische grenzen gecreëerd tussen leden en buitenstaanders. Hetzelfde geldt voor de leden die zich niet aan willen passen aan de groep. Volgens Coser kunnen 'greedy institutions' op uiteenlopende locaties tot uiting komen. Namelijk van religieuze sekten en priesterorden tot aan sportverenigingen en formele netwerken. De leden van deze instituties kunnen zo verstrikt raken in de opgelegde verwachtingen, dat kenmerkende eigenschappen en het individueel handelen van mensen verdwijnt (Coser, 1974). Ondanks dat de kenmerken van 'greedy institutions' bij Deest in betrekkelijk lichtere mate tot uiting komen, is wel terug te zien dat buitenstaanders lastig geaccepteerd worden. Daarnaast hebben de familieleden te maken met een vast stramien waar ze binnen horen te blijven. Hierdoor ervaart een aantal familieleden een benauwd gevoel en willen zij uiteindelijk zelfs weg uit Deest. Wellicht is deze levensstijl te verklaren aan het feit dat Deest een arbeidersdorp is. Inwoners van arbeidersdorpen worden namelijk over het algemeen op sociaal-cultureel gebied als conservatief beschouwd. Deze groep neemt niet makkelijk nieuwe inzichten aan en accepteert niet snel vreemdelingen (Kohn, 1977; Kohn & Schooler, 1983).

In hoeverre voelen de familieleden zich nog verbonden met Deest?

De literatuur geeft al aan dat 'place attachment' niet één specifieke invulling heeft. Diverse onderzoekers hebben zich daarom gericht op de vraag wat mensen aan plaatsen bindt (Van der Graaf, 2009; Scannel & Gifford, 2010). De familieleden bevestigen deze verscheidenheid, omdat het soort binding en de mate waarin dit plaatsvindt per persoon verschilt. Waar voor de

één de levensstijl van de bewoners cruciaal is in het creëren van binding, hangt bij de ander de binding af van de hoeveelheid sociale contacten die diegene heeft. Desondanks kan geconcludeerd worden dat de familieleden die mooie herinneringen aan Deest hebben en die nog sociale contacten in het dorp hebben, meer binding met Deest ervaren. Daarentegen hebben de familieleden die negatieve gevoelens jegens buurtbewoners hebben en die weinig tot geen sociale contacten in Deest hebben, nauwelijks binding met het dorp.

In welke mate wordt binnen de familie elkaars binding met Deest beïnvloed?

Binnen de familie wordt weinig over Deest gesproken. Vooral de familieleden die niet of nauwelijks in Deest zijn geweest, worden weinig meegenomen in de verhalen over Deest. Tot deze groep behoort met name de derde generatie. Deze leden weten daarom weinig over het dorp en zij ervaren ook de minste binding. De reden dat zij weinig bij Deest worden betrokken, is dat de ouders en grootouders het belangrijker vinden om kennis over de familie dan over Deest te delen. Daarnaast hebben zij niet de behoefte om de kinderen aan het dorp te binden. Het belang van verhalen delen om binding met een plaats te creëren wordt bevestigd door de onderzoekers Scannel en Gifford (2010), die aangeven dat binding met een plaats voor een deel tot stand komt door het delen van waarden met sociale contacten. Deze uitwisseling vindt bij de familieleden zelden plaats. De kans is hierdoor groot dat de komende generaties nauwelijks nog bekend zijn met Deest. Laat staan dat zij een binding met het dorp ervaren.

Welke invloed oefenen de familieleden op elkaar uit bij het bepalen van de woonplaats?

In de wetenschap is gesteld, dat mensen die een goede band met hun familie hebben, meestal in de buurt blijven wonen (Bowstead, 2015; Komter & Knijn, 2006; Mulder, 2018b). Opvallend is, dat dit niet overeenkomt met de bevindingen bij de interviews. Ondanks dat de familieleden in dit onderzoek de band met hun familie belangrijk vinden en dat zij het liefst dicht bij elkaar willen wonen, speelt dit bij de meesten niet sterk mee in de woonkeuze. Het overgrote deel van de familieleden laat hun woonplaats voornamelijk afhangen van werk, studie en de wens van de partner. De leden zijn namelijk van mening dat zij gemakkelijk situaties kunnen accepteren en dat zij snel een nieuw leven kunnen opbouwen op een nieuwe plaats. Dit zou een belangrijke bijdragen kunnen leveren aan het massale vertrek uit Deest.

6. Discussie

Bij de start van het onderzoek was de verwachting dat de familieleden hoofdzakelijk door een gebrek aan voorzieningen vertrokken zijn. Hoewel de voorzieningen een belangrijke rol spelen bij het vertrek, is in dit onderzoek een nieuwe dimensie waargenomen. De levensstijl van de bewoners uit Deest blijkt namelijk ook mee te spelen. Tevens komt de rol van familie bij binnenlandse verhuizingen niet overeen met de relevante literatuur. Van te voren was de verwachting dat de familieleden hoofdzakelijk de voorkeur zouden hebben om dicht bij elkaar te wonen. Ondanks dat een groot deel van de familieleden wel deze voorkeur heeft, blijkt dat er ook leden zijn die verder van elkaar gaan wonen als de situatie daar om vraagt. Daarentegen komen de verwachtingen van ‘place attachment’ wel volledig overeen met de daadwerkelijke uitkomsten. Volgens de literatuur zijn er meerdere vormen van binding, wat per individu kan verschillen. Dit is ook het geval bij de deelnemende familieleden van het onderzoek. Terwijl sommigen helemaal niets meer met Deest te maken willen hebben vanwege vervelende ervaringen, hebben andere familieleden nog een bepaald soort binding vanwege mooie herinneringen aan het dorp.

Bij kwalitatief onderzoek wordt getracht om empirische patronen bij een sociaal fenomeen te ontdekken. Hierbij wordt slechts een deel van de populatie onderzocht, waardoor alleen uitspraak kan worden gedaan voor de groep (Boeije, 2014). De getrokken conclusies gelden daarom alleen voor de familie van dit onderzoek. Om een beter beeld van de populatie te krijgen, is het wellicht interessant om hetzelfde onderzoek uit te voeren bij families uit andere krimpende dorpen. De keuze kan zijn om willekeurig een aantal krimpende dorpen in Nederland te selecteren voor het maken van vergelijkingen tussen families uit verschillende dorpen. Daarentegen kan het ook interessant zijn om een vervolgonderzoek uit te voeren bij families uit vergelijkbare dorpen als Deest. Zoals eerder vermeld, worden inwoners van arbeidersdorpen over het algemeen als conservatief beschouwd, waardoor zij vreemdelingen en nieuwe situaties lastig accepteren (Kohn, 1977; Kohn & Schooler, 1983). Dit komt overeen met wat de familieleden in de interviews naar voren hebben gebracht. Hierdoor is het interessant om te onderzoeken of bij andere arbeidersdorpen ook de levensstijl van bewoners een rol speelt bij het vertrek of dat de familieleden uit Deest een uitzondering vormen. Beleidsmakers kunnen veel baat hebben bij onderzoeken die beter inzicht geven in de redenen van mensen om uit dorpen te trekken. Aan de hand hiervan kan het beleid beter worden afgestemd op het tegengaan van het fenomeen van krimpende dorpen (Steenbekkers & Vermeij, 2013).

Tevens is het voor de gemeente Druten wellicht interessant om in een vervolgonderzoek te achterhalen hoe kan worden omgegaan met de levensstijl van de bewoners uit Deest. Te denken valt hierbij aan manieren om nieuwkomers te helpen met integreren of aan het ontwikkelen van methodes waarmee de bewoners het prettiger vinden om in Deest te wonen. Op deze manier kan ook de drempel voor bewoners, die door onder andere de levensstijl overwegen te vertrekken, mogelijk verlaagd worden.

Bijlagen

1. Literatuurlijst

- Blok, S. A. (2014). *Kabinetsvisie naar aanleiding van de motie Barth c.s., de beleidsdoorlichting van het Programma Bevolkingsdaling & het rapport van het Team Midterm Review Bevolkingsdaling*. Verkregen op 15 februari, 2018, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bevolkingskrimp/documenten/kamerstukken/2014/12/19/kamerbrief-aan-eerste-kamer-over-kabinetsvisie-motie-barth>
- Boeije, H. (2014). *Analysis in qualitative research*. London, UK: Sage.
- Bowstead, J. C. (2015). Forced migration in the United Kingdom: Women's journeys to escape domestic violence. *Transactions of the Institute of British Geographers* 40 (3), 307-320.
- CBS. (2018). *Bevolking in bijna kwart van gemeenten gedaald*. Verkregen op 7 februari, 2018, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/01/bevolking-in-bijna-kwart-van-gemeenten-gedaald>
- Clark, W. A. V., Duque-Calvache, R., & Palomares-Linares, I. (2017). Place attachment and the decision to stay in the neighbourhood. *Population, Space and Place* 23 (2). doi:10.1002/psp.2001
- Coser, L. A. (1974). *Greedy Institutions: Patterns of Undivided Commitment*. New York, NY: The Free Press.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2017). *Qualitative inquiry and research design* (4th ed.). London: Sage.
- Cuba, L., & Hummon D. (1993). A place to call home: Identification with dwelling, community and region. *The Sociological Quarterly*, 34 (1), 111-131
- Gemeente Druten. (2016). *Bevolkingscijfers 2016: Overzicht inwoners-woningen gemeente Druten*. Verkregen op 7 februari, 2018, van https://www.druten.nl/over-druten/inwonersstatistieken_44960/item/bevolkingscijfers-2016_38704.html
- Gemeente Druten. (2019). *Dorpen van de gemeente: Deest*. Verkregen op 7 februari, 2018, van https://www.druten.nl/over-druten/dorpen-van-de-gemeente_44966/
- Graaf, P. van der & Duyvendak, J. W. (2009). *Thuis voelen in de buurt: een opgave voor verstedelijking*. Nederland, Amsterdam: Amsterdam University Press
- Gustafson, P. (2009). Mobility and Territorial Belonging. *Environment and Behaviour* 41 (4). doi: <https://doi-org.eur.idm.oclc.org/10.1177/0013916508314478>
- Hidalgo, M., & Hernandez, B. (2001). Place attachment: conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21, 273-281
- Jorna, F., Lok, M., Van der Molen, J., & Talstra, N. (2010). Themanieuwsbrief Bevolkingskrimp. *Nieuwsbrief Doarpswurk*, 5 (16).
- Knijn, T. C. M., & Liefbroer, A. C. (2006). More kin than kind: Instrumental support in

- families. In P. A. Dykstra, M. Kalmijn, T. C. M. Knijn, A. Komter, A. C. Liefbroer, & C. H. Mulder (Eds.), *Family solidarity in the Netherlands (Population Studies)*. Amsterdam, Nederland: Dutch University Press.
- Kohn, M. L. (1977). *Class and conformity: a study in values*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Kohn, M. L., & Schooler, C. (1983). *Work and personality: an inquiry*. Norwood, NJ: Ablex
- Kullberg, J. (2010). *Gepaste afstand: Over ruimtelijke nabijheid van ouders*. Verkregen op 24 februari, 2019, van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2010/Wisseling_van_de_wacht_generaties_in_Nederland/Losse_hoofdstukken_van_het_SCR_2010/SCR_H8_Gepaste_afstand_Over_ruimtelijke_nabijheid_van_ouders_en_kinderen
- Larsen, J., Urry, J., & Axhausen, K. (2006). *Mobilities, networks, geographies*. Aldershot, Verenigd Koninkrijk: Ashgate.
- Lewicka, M. (2010). What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of Environmental Psychology*.
- Mulder, C.H. (Eds.). *Family solidarity in the Netherlands*. Amsterdam, Nederland: Dutch University Press.
- Low, S. M., & Lawrence-Zuniga, D. (2003). Locating Culture. In S.M. Low & D. LawrenceZuniga (Eds.), *The Anthropology of Space and Place*. Oxford, Verenigd Koninkrijk: Blackwell Publishing.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods (2nd ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2012). *De leefbarometer*. Verkregen op 20 maart, 2012, van <http://www.leefbaarometer.nl/help/index.html>
- Moore, R. L., & Graeafe, A. R. (1994). Attachments to recreation settings: the case of rail-trail users. *Leisure Sciences*, 16, 17-31.
- Mulder, C. H. (2018a). *Familie belangrijk bij keuze woonplaats*. Verkregen op 24 februari, 2019, van <https://www.rug.nl/news/2018/11/family-important-in-choosing-place-of-residence>
- Mulder, C. H. (2018b). *Putting family centre stage: Ties to non-resident family, internal migration, and immobility*.
- Mulder, C. H., & Malmberg, G. (2014). Local ties and family migration. *Environment and Planning A: Economy and Space* 46 (9), 2195–2211. doi:10.1068/a130160p.
- Mulder, C. H., & Meer, M. J. van der (2009). Geographical distances and support from family members. *Population, Space and Place* 15 (4), 381–399.
- Mulder, C. H., & Wagner, M. (2012). Moving after separation: The role of locationspecific capital. *Housing Studies* 27 (6), 839–852. doi:10.1080/02673037.2012. 651109
- Nederland in Beeld. (1950). *Fotogalerij Waalbandijk te Deest*. Verkregen op 25 mei, 2019, van <https://www.nederland-in-beeld.nl/Gelderland/Deest/Waalbandijk.html>
- Os, J. van (1997). *1000 jaar Deest*. Deest, Nederland: Stichting D.J.D.
- Ostendorf, W., & Thissen, F. (2001) Dorpen als woonmilieus, zorgen en kansen. *Ruimte en Planning*, 21 (4), 323-332.
- Riger, S., & Lavrakas, P. (1981), Community Ties: Patterns of Attachment and Social Interaction in Urban Neighbourhoods. *American Journal of Community Psychology*, 9

(1).

Scannel, L., & Gifford, R. (2010). Defining place attachment: A tripartite organizing framework. *Journal of Environmental Psychology* 30, 1-10.

Standvast Wonen. (2017). *Verslag van de bijeenkomst 'dromen over Wilgenland'*. Verkregen op 9 februari, 2018, van

https://www.standvastwonen.nl/uploads/Projecten/Toekomstvisie_Deest/Verslag_presentatie_scenarios_Wilgeland_301017_DEF.pdf

Steenbekkers, A., & Vermeij, L. (2013). *De dorpsmonitor: Ontwikkelingen in de leefsituatie van dorpsbewoners*. Den Haag, Nederland: Sociaal en Cultureel Planbureau

2. Topiclijst met voorbeeldvragen

Place attachment:

Fysieke aspecten:

- Wat is het eerste dat bij je opkomt als hij of zij aan Deest denkt? → Mogelijk als eerste stellen.
- Wat vind je van de fysieke omgeving (bijvoorbeeld gebouwen of de natuur) van Deest? Wat vind je mooi en/of lelijk aan Deest?
- Voel je je betrokken bij Deest vanwege bijvoorbeeld werk, dagelijkse activiteiten of eigenbezit (zoals het hebben van een woning of een bedrijf)? Zit/zat je bij een vereniging in Deest? Zo ja, bij welke vereniging en wat is jouw ervaring hierbij? Of heeft een familielid bij een vereniging gezeten en wat heeft diegene hierover verteld? Roept dit nog bepaalde emoties of gedachten op?
- Hoe zou je Deest typeren voor iemand (bijvoorbeeld aan een toerist) die nog nooit in Deest is geweest?

Sociale aspecten:

- Heb je nog sociale contacten in Deest? Zo ja, welke binding heb je met deze contacten en wat is de relatie tot deze bewoners? Hoe vaak hebben jullie contact?
- Voel je je verbonden met de levensstijl die de bewoners in Deest hebben? Waarom wel of niet?
- Wat zeggen familieleden van jou over Deest? Ben je het hiermee eens? In hoeverre heeft dit jouw mening beïnvloed?

Individuele aspecten:

- Welke zijn voor jou redenen geweest om uit Deest te vertrekken? Wat weet je hierover van andere familieleden? Kan je dit verder toelichten? → Mogelijk als eerste stellen.
- Welke zijn jouw persoonlijke ervaringen met Deest? Welke gebeurtenissen in Deest zijn jou het meest bijgebleven? Of hebben andere familieleden bepaalde ervaringen over Deest aan jou verteld? Wat is hiervan het meest bijgebleven?
- De mate waarin de deelnemer Deest gebruikt om een bepaalde identiteit te vormen: In hoeverre past Deest bij jouw interesses? Voelt Deest als een onderdeel van jou? In welke mate ben je er trots op dat jouw 'roots' in Deest liggen? Dus vind je het wel of geen leuke afkomst? Waarom wel of niet?
- In welke mate voel je je thuis (dit betekent voornamelijk vertrouwd en veilig voelen door positieve ervaringen) in Deest? Welke positieve associaties heb je hierbij?
- In welke mate ben je gehecht (dit kunnen zowel positieve als negatieve ervaringen zijn) aan Deest door wat je daar mee hebt gemaakt? Welke zijn de mooiste en welke zijn de meest vervelende herinneringen?
- Roept Deest bepaalde emotionele gevoelens bij je op? Zo ja, welke gevoelens?

De rol van familie bij binnenlands verhuizen:

- Hoe kan je jouw band met de familieleden die oorspronkelijk uit Deest komen omschrijven?
- Hoe vaak en op welke manieren heb je contact met deze familieleden? Hecht je veel waarde aan face-to face contact? Zo ja, waarom?
- In hoeverre heeft de woonplaats van jouw familieleden een rol gespeeld bij jouw huidige woonkeuze? In hoeverre heb je de voorkeur om dicht bij familie te wonen? Woon je op dit moment dicht bij jouw familieleden? Wat is jouw motivatie om wel of niet dicht bij familie te wonen?

3. Codeboom

Wonen in Deest

Kunnen wonen in Deest

Willen wonen in Deest

Binding met Deest

Voorzieningen

Levensstijl

Behoeften van de partner

Aanpassingsvermogen

Sociale contacten

Integratiemogelijkheden

Verhalen delen

Binding aanmoediging

4. Checklist Ethiek en privacy

INSTRUCTION

This checklist should be completed for every research study that is conducted at the Department of Public Administration and Sociology (DPAS). This checklist should be completed *before* commencing with data collection or approaching participants. Students can complete this checklist with help of their supervisor.

This checklist is a mandatory part of the empirical master's thesis and has to be uploaded along with the research proposal.

The guideline for ethical aspects of research of the Dutch Sociological Association (NSV) can be found on their website (http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17). If you have doubts about ethical or privacy aspects of your research study, discuss and resolve the matter with your EUR supervisor. If needed and if advised to do so by your supervisor, you can also consult Dr. Jennifer A. Holland, coordinator of the Sociology Master's Thesis program.

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: Afkomst en aspiraties

Name, email of student: **Sarah Kostense sakostense@hotmail.com**

Name, email of supervisor: **Jack Burgers burgers@essb.eur.nl**

Start date and duration: **4-2-2019 t/m 16-6-2019**

Is the research study conducted within DPAS **YES - NO**

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?
(e.g. internship organization)

PART II: TYPE OF RESEARCH STUDY

Please indicate the type of research study by circling the appropriate answer:

1. Research involving human participants. **YES - NO**

If 'YES': does the study involve medical or physical research? **YES - NO**

Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2.	Field observations without manipulations that will not involve identification of participants.	YES - NO
3.	Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else).	YES - NO

PART III: PARTICIPANTS

(Complete this section only if your study involves human participants)

Where will you collect your data?

De interviews zijn bij de mensen thuis gehouden.

Note: indicate for separate data sources.

What is the (anticipated) size of your sample?

11 deelnemers.

Note: indicate for separate data sources.

What is the size of the population from which you will sample?

36 familieleden.

Note: indicate for separate data sources.

1.	Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them?	YES - NO
2.	Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study?	YES - NO
3.	Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants?	YES - NO
4.	Will the study involve actively deceiving the participants? <i>Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.).</i>	YES - NO
5.	Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants?	YES - NO
6.	Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)?	YES - NO

7.	Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent?	YES - NO
8.	Is the health and/or safety of participants at risk during the study?	YES - NO
9.	Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured?	YES - NO
10.	Are there any other possible ethical issues with regard to this study?	YES - NO

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

De twee deelnemers van de derde generatie zijn minderjarig. Onder de leden van de derde generatie (totaal 19 leden) zijn namelijk wel twee meerderjarig, maar die weten weinig over Deest. Desondanks is dit geen belemmering voor het onderzoek. Het onderzoeksonderwerp is namelijk ook geschikt voor minderjarigen, omdat de vragen niet complex en/of gevoelig zijn.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.).

n.v.t

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

n.v.t.

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

Part IV: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

Ik bewaar de bestanden op mijn laptop en wanneer ik eraan gewerkt heb, mail ik het naar mijzelf als back-up.

Note: indicate for separate data sources, for instance for paper-and pencil test data, and for digital data files.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

Ikzelf.

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

Elke keer als ik nieuwe informatie toevoeg.

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

Ik heb de deelnemers gefineerde namen gegeven.

Note: It is advisable to keep directly identifying personal details separated from the rest of the data. Personal details are then replaced by a key/ code. Only the code is part of the database with data and the list of respondents/research subjects is kept separate.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: Sarah Kostense

Name (EUR) supervisor:

Date: 12-03-2019

Date:

‘INFORMED CONSENT’ FORMULIER

De volgende punten worden voorafgaand aan het interview mondeling voorgelegd aan de deelnemer en het interview mag alleen starten wanneer de deelnemer hiermee akkoord gaat.

Doel van het onderzoek:

Het doel van dit onderzoek is om beter inzicht te krijgen in de krimp van dorpen. Dit gebeurt door bij één familie na te gaan waarom ze uit Deest zijn vertrokken en welke rol andere familieleden daarin hebben. Het onderzoek wordt uitgevoerd aan de hand van biografische interviews bij drie generaties van één familie.

Tijdens het interview:

- In dit onderzoek worden vragen gesteld over de familiebanden en de binding met het dorp Deest. Een voorbeeld van een vraag die gesteld kan worden is: “Kan je meer vertellen over de redenen om uit Deest te vertrekken?”.
- Van het interview wordt een audio-opname gemaakt om het gesprek later te kunnen uittypen. Dit transcript wordt alleen gebruikt om de data te analyseren en het wordt daarom niet gedeeld met derden.

Vrijwilligheid en privacy:

- Deelname aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. Het is te allen tijde mogelijk om zonder opgave van reden de medewerking aan het onderzoek te stoppen of het gebruik van de gegevens te weigeren.
- De privacy blijft maximaal beschermd. Er wordt op geen enkele wijze vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens naar buiten gebracht, waardoor iemand de deelnemers zou kunnen herkennen. De namen die in dit onderzoek worden gebruikt zijn om deze reden gefingeerd.